

رابطه ضعف کنترل داخلی با تجدید ارائه صورت های مالی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

آیت جوان^{۱*}

رقیه اسماعیلی^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۱/۱۷ تاریخ چاپ: ۱۴۰۰/۱۲/۱۷

چکیده

واحد های اقتصادی جهت رسیدن به هدف های کوتاه مدت و بلند مدت و تحقق پیدا کردن مأموریت ها و چشم اندازها، حفظ نمودن توان مالی و سود آوری، مقابله کردن با اتفاق های پیش بینی نشده و پاسخ گویی در مقابل پرسش گران (صاحبان سرمایه، دولت و غیره) باید از یک سیستم کنترل داخلی اثر گذار برخوردار شوند. هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه ضعف کنترل داخلی با تجدید ارائه صورت های مالی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. به منظور محاسبه متغیرهای تحقیق از داده های ۱۵۹ شرکت در بازه زمانی سال های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۷ استفاده شد. پژوهش حاضر از نظر هدف از نوع کاربردی و از نظر روش، توصیفی و همبستگی است. فرضیه پژوهش با استفاده از مدل رگرسیون لجستیک و با استفاده از رویکرد داده های پانل براساس اطلاعات مالی در دسترس عموم برای دوره ۶ ساله مورد آزمون قرار گرفت. وجود ضعف کنترل داخلی و تجدید ارائه صورت های مالی با استفاده از تجزیه و تحلیل محتوای گزارش های حسابرسی شده شرکت ها بدست آمده است. آزمون فرضیه ها به کمک مدل رگرسیونی لجیت نشان می دهد که وجود ضعف کنترل داخلی در بر تجدید ارائه صورت های مالی تأثیر مثبت دارد.

واژگان کلیدی

کنترل داخلی، صورت های مالی، بورس، اوراق بهادار، تهران.

^۱ کارشناس ارشد حسابداری، رییس اعتبارات، شعبه شاندرمن، بانک کشاورزی، شاندرمن، ایران. (* نویسنده مسئول:

Ayatjavan@yahoo.com)

^۲ کارشناس ارشد حسابداری، رییس شعبه، شعبه شاندرمن، بانک کشاورزی، شاندرمن، ایران. (Roghiaehesmaeili@gmail.com)

۱. مقدمه

اطلاعات مالی واحدهای تجاری موقعه ای می تواند مفید قرار گیرد که بتوان آن را با اطلاعات مشابه سال های گذشته همان واحد و یا با اطلاعات مشابه سایر واحدهایی که در آن صنعت به فعالیت می پردازند، مقایسه نمود؛ اما به تغییرات پی در پی که در شرایط اقتصادی و اجتماعی انجام می پذیرد، تغییر در اصول روش های حسابداری و به علت پیچیده بودن و حجم زیاد معاملات تجاری وجود اشتباه در گزارشگری مالی و در نتیجه تجدید ارائه صورت های مالی انتشار یافته اجتناب ناپذیر به نظر می آید. چالشی که مقایسه کردن و یکنواختی صورت های مالی را لطمه می زند، از سرگیری ارائه صورت های مالی ناشی از تغییرات حسابداری و اصلاح خطاهای گذشته می باشد. این رویداد علاوه بر قابلیت مقایسه، می تواند قابلیت اعتماد صورت های مالی را نیز مبهم جلوه دهد؛ که در این صورت، حتی هدف اولیه صورت های مالی از تهیه خود (ارائه اطلاعات مفید در گرفتن تصمیمات اقتصادی) نیز بدست نمی آید (نویسی و همکاران، ۱۳۸۴).

این نکته حائز اهمیت است که استفاده از تعدیلات سنواتی، به خودی خود خبر نگران کننده ای نبوده، بلکه این مطلب که گزارشات مالی سال های گذشته غیر منصفانه تهیه شده است باعث نگران شدن سرمایه گذاران، سهامداران، قانون گذاران، حسابرسان و سایر ذینفعان گزارشات مالی می شود. در ایران تجدید ارائه صورت های مالی بصورت زیادی انجام می شود و هیچ الزام و قانون گزارش جداگانه برای این موضوع وضع نشده است. در ایران تا به امروز استاندارد جدایه گانه به منظور تبیین شرایط و الزامات گزارشگری تجدید ارائه صورت های مالی ایجاد نشده است. در حالی که در بیشتر کشور های خارجی استاندارد جداگانه محلی برای تجدید تجدید ارائه گزارشات مالی وضع شده و حتی استاندارد جداگانه بین المللی نیز برای این امر وجود دارد (رحمانی و نجف تو مراپی، ۱۳۹۱).

از سویی دیگر نقاط ضعف کنترل های داخلی هزینه های جبران ناپذیری به شهرت و عملکرد شرکت تحمیل می کند و با ایجاد نگرانی در خصوص وضعیت و عملکرد آتی شرکت، در نهایت روی تصمیم گیری سرمایه گذاران و سایر ذینفعان تأثیر منفی می گذارد. وجود نقاط ضعف در کنترل های داخلی به افزایش هزینه های نمایندگی نیز منجر می شود. این موضوع از آن جهت قابل طرح است که سیستم کنترل داخلی یکی از سازوکارهای نظارتی در سازمان است و با ایجاد ضعف در این سیستم، نظارت بر عملکرد سطوح مختلف سازمان مختل شده و ضمن کاهش شفافیت و پاسخگویی، امکان تقلب و سوءاستفاده از منابع سازمان افزایش می یابد که این موضوع به نوبه خود هزینه های جبران ناپذیری به سازمان وارد می کند (حاجیها و محمدحسین نژاد، ۱۳۹۴).

واحدهای اقتصادی جهت رسیدن به هدف های کوتاه مدت و بلند مدت و تحقق پیدا کردن مأموریت ها و چشم اندازها، حفظ نمودن توان مالی و سودآوری، مقابله کردن با اتفاق های پیش بینی نشده و پاسخ گویی در مقابل پرسش گران (صاحبان سرمایه، دولت و غیره) باید از یک سیستم کنترل داخلی اثر گذار برخوردار شوند. کنترل داخلی، یک رویداد یا وضعیت خاص نمی باشد، بلکه مجموعه ای از اقدام های پی در پی و فراگیر است که به تمام فعالیت های سازمان نفوذ و سرایت پیدا می کند. این اقدامات در گستره عملیات یک سازمان و به شکلی پیاپی اتفاق می افتد. آن ها در مسیری که مدیریت سازمان را اداره کرده و پیش می برد، به صورت سراسری و جدا نشدنی از آن وجود دارند. مدیران موسسات و سازمانها به سیستم های کنترل داخلی توجه فراوانی دارند، بخاطر اینکه مدیران به خوبی آگاه هستند در نبود یک سیستم کنترل داخلی اثر گذار، محقق شدن رسالت اصلی شرکت، حفظ نمودن سودآوری و کم کردن رویدادهای غیر منتظره خیلی مشکل می باشد و سیستم کنترلی وسیله ای است که باعث می شود، نسبت به رقم ها و اطلاعات حسابداری مطمئن

تر شوند و اعداد و اطلاعات ذکر شده را مبنای تصمیم گیری خود قرار دهند و همچنین به آنان اطمینان می دهد که سیستم و روش های درست مالی و اداری در داخل موسسه آنان به صورت کامل اجراء می گردد (ارجمند نژاد، ۱۳۸۵). با توجه به مطالب مطرح شده در این تحقیق در جستجوی آن هستیم که روند تأثیر افشای ضعف کنترل داخلی بر تجدید ارائه های اتفاق افتاده در صورت های مالی را بررسی و سنجشی تشریحی از نوع و ماهیت آنها ارائه نماییم.

۲. مبانی نظری و ادبیات پژوهش

قابل مقایسه صورت های مالی یکی از ویژگی های کیفی این صورت ها است. ثبات رویه در روش حسابداری هر سال مالی و نیز از هر سال مالی به سال مالی بعد، برای دست یافتن به خصوصیت قابلیت مقایسه لازم و ضروری می باشد. اینکه صورت های مالی باید قابل مقایسه با دوره قبل باشد، در قسمتی دیگر از استاندارد های حسابداری مورد تأکید قرار گرفته است. البته جز در مورد های خاصی که استاندارد حسابداری شیوه دیگری را ضروری یا مجاز بداند. ضرورت ارائه کردن رقم های قابل مقایسه و همچنین داشتن ثبات رویه از یک سال مالی به سال مالی دیگر ایجاب می کند که در گزارش های مالی سال جاری اعداد بیان شده برای هر حساب، با عدد تجدید ارائه شده همان حساب در سال بعد مساوی بوده که این امر در بعضی از موارد بنا به دلایلی برقرار نخواهد بود. اینکه اعداد ارائه اولیه حساب ها با ارقام تجدید ارائه شده برابر نیستند اصولاً از یک یا چند مورد از عوامل تغییر در رویه حسابداری، اشتباهات، بازنگری در برآوردهای انجام شده توسط مدیریت و تغییر طبقه بندی اقلام نشأت می گیرد (ساعی و همکاران، ۱۳۹۲).

دلیل های متفاوتی برای تجدید ارائه صورت های مالی در متن ها و نوشته های مربوط به حسابداری آورده شده است. این دلیل ها در بیشتر موارد رابطه معنی داری با میزان تجدید ارائه دارند. دلایل در چهار گروه کلی طبقه بندی شده اند:

(الف) دلایل ناشی از ساختار محیطی و شرایط فعالیت شرکت

(ب) دلایل ناشی از ویژگی های مدیریتی و ساختار حاکمیت شرکتی

(پ) دلایل ناشی از ویژگی های استانداردهای حسابداری

(ت) دلایل ناشی از کیفیت حسابرسی صورت های مالی (ساعی و همکاران، ۱۳۹۲).

مسئولیت تهیه و ارائه گزارشات مالی با مدیریت یک واحد تجاری می باشد. در حالی که مسئولیت حسابرسان، اعتبار بخشیدن به این گزارشات می باشد. تغییرات سنواتی و ارائه مجدد ارقام مقایسه ای گزارشات مالی، قابل اتکا بودن این گزارشات را با چالش همراه می سازد. دلایل تغییر در رویه حسابداری و اصلاح اشتباهات سال مالی یا سال های مالی گذشته، تعدیلات سنواتی را در پیش خواهند داشت. ضعف کنترل های داخلی شرکت، وجود ضعف در سیستم حسابداری گزارشگری مالی و مدیریت سود از طریق استفاده از روش های حسابداری نامناسب، شناسایی نکردن درآمدها و هزینه ها به صورت عمدی و یا شناسایی درآمدها و هزینه های واهی می توانند تعدیلات سنواتی را در پیش داشته باشند.

ضعف یا قصور حسابرس در حسابرسی های قبلی می تواند تعدیلات سنواتی را در پیش داشته باشد که این یکی دیگر از دلایل تعدیلات سنواتی به شمار می آید. باید بگوییم که واکنش استفاده کنندگان از صورت های مالی به موضوع تعدیلات سنواتی منفی می باشد. در مواقعی که تجدید ارائه گزارشات مالی انجام شود در واقع پذیرفته شده که اشتباه بااهمیتی یا رویه ای نادرست در گزارشات سال مالی یا سال های گذشته رخ داده است (بولو و همکاران، ۱۳۹۱).

اگر از اینکه تجدید ارائه عمداً رخ داده یا بصورت سهوی انجام شده صرف نظر کنیم، ارائه مجدد صورت های مالی که منجر به اصلاح گزارش دوره های قبلی می گردد، نشاندهنده کیفیت پایین اطلاعات حسابداری و از جمله سود گزارش

شده در سال‌های قبل است. زمانی که شرکت‌ها گزارشات مالی خود را تجدید ارائه می‌کنند، سرمایه‌گذاران، استفاده کنندگان از صورت‌های مالی و سهامداران تصورشان را درباره کیفیت اطلاعات مالی گزارش شده شرکت‌های مزبور مجدداً مورد ارزیابی قرار می‌دهند. واکنش سرمایه‌گذاران، استفاده کنندگان از صورت‌های مالی و سهامداران به چنین ارائه‌هایی به صورت‌های زیر می‌باشد:

از یکسو آگاهی ارائه‌مجدد را به صورت گزارش‌های مالی اصلاح‌شده و باکیفیت درآورده شده که اشتباهات گذشته در آن اصلاح‌شده، مشاهده کنند و از سوی دیگر منطقی است که انتظار رود که این تجدید ارائه‌ها عدم تقارن اطلاعاتی را که ممکن است از عدم صداقت مدیریت و عدم اعتماد به گزارش‌های مالی و تداوم فعالیت نامعلوم شرکت ناشی شده باشد را افزایش دهد؛ بنابراین انتظار میرود که اعتماد سرمایه‌گذاران بر اعتبار مدیریت کاهش یافته و نگرانی‌های سرمایه‌گذاران از اینکه مدیریت، تصمیمات حسابداری را فرصت طلبانه اتخاذ می‌کند افزایش یابد. با توجه به چیزهای که بیان کردیم سرمایه‌گذاران، استفاده کنندگان از صورت‌های مالی و سهامداران به گزارشات مالی شرکت و واقعی بودن آن در گذشته به همان اندازه گزارشات مالی آینده شرکت بی‌اعتماد شده و این بی‌اعتمادی منجر به عدم قطعیت می‌شود (انجین و پور،^۱ ۲۰۱۳).

بر اساس تعریف کمیته سازمان‌های حامی (کوزو) کنترل داخلی یک فرآیند بوده که با مشارکت مدیر عامل، هیأت مدیره و دیگر پرسنل واحد تجاری به منظور کسب اطمینان معقول در خصوص دستیابی به اهداف عملیاتی، گزارشگری و رعایت طراحی شده است (مولر^۲، ۲۰۱۴). با تصویب قانون ساربینز؛ آکسلی در سال ۲۰۰۲ مدیریت و حساب‌رسان به ارزیابی کردن اثربخش بودن کنترل‌های داخلی حاکم بر صورت‌های مالی ملزم شدند و افشای نقاط ضعف موجود در کنترل‌های داخلی، برای اولین بار در این قانون الزامی شد. در ایران نیز بر اساس دستورالعمل کنترل‌های داخلی مصوب ۱۶ اردیبهشت ماه ۱۳۹۱ سازمان بورس و اوراق بهادار، حساب‌رس مستقل بایستی در گزارش خود به مجمع عمومی صاحبان سهام در خصوص استقرار و به‌کارگیری کنترل‌های داخلی مناسب و اثربخش توسط شرکت اظهارنظر کند. همچنین در صورتی که نقاط ضعف بااهمیتی در سیستم کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی شرکت وجود داشته باشد، ولی در گزارش کنترل‌های داخلی هیئت مدیره افشا نشده یا افشای آن ناقص باشد، باید در گزارش حساب‌رس تصریح شود. این موضوع از آن جهت مورد توجه قرار گرفته است که نقاط ضعف کنترل‌های داخلی هزینه‌های جبران‌ناپذیری به شهرت و عملکرد شرکت تحمیل می‌کند و با ایجاد نگرانی در خصوص وضعیت و عملکرد آتی شرکت، در نهایت روی تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران و سایر ذینفعان تأثیر منفی می‌گذارد (ابراهیمی کردلر، ۱۳۹۷).

وجود نقاط ضعف در کنترل‌های داخلی به افزایش هزینه‌های نمایندگی نیز منجر می‌شود. این موضوع از آن جهت قابل طرح است که سیستم کنترل داخلی یکی از سازوکارهای نظارتی در سازمان است و با ایجاد ضعف در این سیستم، نظارت بر عملکرد سطوح مختلف سازمان مختل شده و ضمن کاهش شفافیت و پاسخگویی، امکان تقلب و سوءاستفاده از منابع سازمان افزایش می‌یابد که این موضوع به نوبه خود هزینه‌های جبران‌ناپذیری به سازمان وارد میکند. از سوی دیگر، نقاط ضعف کنترل‌های داخلی باعث میشود ارزیابی حساب‌رس از خطر کنترل تحت تأثیر قرار گرفته و در نهایت با تأثیر گذاشتن

1 Nguyen, D. &Puri

2 Moeller

روی ارزیابی خطر حسابرسی، دامنه و حجم رسیدگی های حسابرس بیشتر می شود که این موضوع نیز باعث تحمیل هزینه های هنگفتی به سازمان می شود (حاجیها و محمدحسین نژاد، ۱۳۹۴).

فنگ و همکاران^۱ (۲۰۰۹) پی بردند که شرکت های دارای کنترل های داخلی غیرموثر در مقایسه با سایرین، پیش بینی های مدیریتی با دقت کمتری را گزارش می کنند. احتمالاً مدیران در شرکت های با کنترل های داخلی غیرموثر در پیش بینی کردن به گزارش های نادرست مدیریت داخلی تکیه می کنند؛ بنابراین در مقایسه با شرکت های دارای کنترل های داخلی موثر، ممکن است پیش بینی های سود آنها کمتر دقیق باشد. شرکت هایی که ضعف های کنترل داخلی را نشان می دهند به عنوان شرکت های دارای کنترل های داخلی غیرموثر در نظر گرفته می شود، چون آنها ضعف با اهمیت (عمده ای) را در سیستم های کنترل داخلی شان گزارش می کنند. علاوه بر این افشاء، همچنین شرکت هایی که نکات برجسته و قابل توجه مالی شان را تجدید ارائه می کنند، به عنوان شرکت های دارای کنترل های داخلی ضعیف تلقی می شوند؛ بنابراین میتوان گفت که شرکت هایی که نکات برجسته و قابل توجه را تجدید ارائه می کنند، شرکت هایی هستند که دارای کنترل های داخلی ضعیفی هستند. استفاده از تجدید ارائه در کشور ما بسیار بالا می باشد (حساس یگانه و تقی زاده، ۱۳۹۲)، اما در پژوهش های داخلی به این موضوع توجه خیلی کمی شده و این در صورتی است که در خارج از ایران پژوهش های بسیار وسیع و گسترده ای در خصوص تجدید ارائه صورت های مالی انجام شده است. در ایران سرمایه گذاران، سهامداران، قانون گذاران، حسابرسان و سایر ذینفعان گزارشات مالی به موضوع تجدید ارائه به صورت کافی و لازم توجه نمی کنند و این شاید به دلیل کمبود پژوهش های معتبر و اصولی دانشگاهی در این خصوص باشد. با توجه به موارد بیان شده و انتظارات مشروحه، مسئله اصلی پژوهش این مسئله است که آیا وجود ضعف کنترل داخلی بر تجدید ارائه صورت های مالی تاثیر دارد؟

فنگ و همکاران (۲۰۰۹) بیان نموده اند که شرکت های دارای کنترل های داخلی غیرموثر در مقایسه با سایرین، پیش بینی های مدیریتی کمتر دقیقی را گزارش می کنند. علاوه بر این افشاء، همچنین شرکت هایی که نکات برجسته و قابل توجه مالی را تجدید ارائه می کنند، شرکت هایی هستند که دارای کنترل های داخلی ضعیفی هستند. نتایج پژوهش تاکادا و مورامیا^۲ در سال ۲۰۱۰ نشان می دهد دقت پیش بینی های مدیریتی در بین شرکت های دارای کنترل های داخلی ضعیف تر کمتر است؛ و شرکت هایی که تجدید ارائه می کنند، در مقایسه با شرکت هایی دیگر، دچار ضعف کنترل داخلی هستند. نتایج نشان می دهد که ضعف های کنترل داخلی موجب تورش های فرصت طلبانه پیش بینی های مدیریتی می شود. چون افراد از هر اطلاعات افشاء شده توسط شرکت ها برای تصمیمات سرمایه گذاری شان استفاده می کنند. شرکت های دارای ساختارهای نظارتی بهتر در مقایسه با سایرین، پیش بینی های مدیریتی دقیق تری را افشاء می کنند. سیستم های کنترل داخلی موثر، دقت پیش بینی های مدیریتی را افزایش می دهند، در حالیکه سیستم های غیر موثر آن را خراب می کنند. انجین و پوری در سال ۲۰۱۳ در پژوهشی به بررسی تأثیر تجدید ارائه صورت های مالی بر روی ارزش شرکت و عدم تقارن اطلاعاتی پرداخته اند. نتایج حاکی از آن است که اعلان تجدید ارائه صورت مالی، چشم انداز شرکت را کاهش می دهد و منجر به ایجاد عدم اطمینان و همچنین عدم تقارن اطلاعاتی می شود. زمانی که تجدید ارائه ناشی از حسابهای اصلی و تجدید ارائه ناشی از حساب های غیر اصلی رخ داده باشد تفاوت معناداری بین واکنش بازار حاصل نشده

1 Feng et al

2 Takada, and. Muramiya

است و تفاوت معناداری در عدم تقارن اطلاعاتی و دیگر معیارهای تجاری مابین تجدید ارائه های ناشی از حسابهای اصلی و غیر اصلی نیافتند و این بدان معنا است که واکنش بازار به هر دو نوع ارائه مجدد به شیوهای مشابه منفی است؛ و همچنین آنها مشاهده نمودند که تجدید ارائه های منسوب به حسابرس به مراتب دارای نوسانات غیرعادی و گسترش (نماد عدم تقارن) بزرگتر می باشد و بازده غیرعادی منفی تری را نسبت به تجدید ارائه های منسوب به مدیریت و بورس ایجاد می کند؛ بنابراین واکنش بازار به تجدید ارائه های ناشی از حسابرس منفی تر می باشد. نتایج پژوهش جاکوب و فیلیپ^۱ در سال ۲۰۱۶ دلالت بر وجود رابطه معنادار بین کنترل داخلی و تقلب در سازمانها دارد. بر این اساس توصیه می کنند که مدیران باید استراتژیهای مؤثرتر و کاراتر در پیش بگیرند و به این ترتیب، انجام تقلب به طور قابل توجهی در سازمان ها کاهش می یابد. کیو و هی^۲ (۲۰۱۹) به بررسی تاثیر تجدید ارائه و بازنگری گزارش مالی بر ریسک های تقلب شرکت ها پرداختند. تجدید ارائه و بازنگری گزارش مالی نشانگر اشتباهات در صورت های مالی قبلی است و بنابراین شک و شبهه سرمایه گذاران را در مورد اعتبار صورت های مالی افزایش می دهد. از نتایج کار آنها آشکار می شود: (۱) صورت های مالی به جز بازنگری در ترازنامه، یک نگرش در مورد افشای رفتارهای کلاهبرداری را ارائه می دهد، (۲) شدت تجدید ارائه مجدد با افشای تقلب های آتی ارتباط مثبت دارد. این نتایج حاکی از آن است که تجدید ارائه مجدد و ویژگی های مختلف آنها اطلاعات مهمی را برای کشف تقلب در صورت های مالی ارائه می دهد.

جلالی مجیدی، مصدق و رسولی سنگانی (۱۳۹۶) به بررسی اثر شاخص های کنترل داخلی و شاخص افشای اطلاعات بر عملکرد شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج پژوهش آنها نشان داد که شاخص کنترل داخلی بر شاخص عملکرد مالی شرکت های بورس اوراق بهادار تهران و از سوی دیگر، شاخص کنترل داخلی بر شاخص عملکرد مالی شرکتهای بورس اوراق بهادار تهران تاثیرگذار است. همچنین شاخص افشای اطلاعات بر شاخص عملکرد مالی شرکتهای بورس اوراق بهادار تهران تاثیرگذار است. شواهد پژوهش رضازاده در سال ۱۳۹۶ نشان داد ویژگی های کمیته حسابرسی بر تجدید ارائه صورت های مالی تأثیرگذار هستند و کمیته حسابرسی می تواند ساختار کنترل داخلی شرکت را تقویت کند و مسئولیت نظارتی هیئت مدیره و اثر بخشی حسابرسی مستقل را به وسیله کاهش احتمال وقوع ارائه نادرست افزایش دهد. ساعدی و دستگیر (۱۳۹۶) نشان دادند بین شکاف سهامداران کنترلی و کارایی سرمایه گذاری رابطه معناداری وجود دارد؛ به عبارت دیگر، هر چه شکاف سهامداران کنترلی افزایش یابد، نا کارایی سرمایه گذاری افزایش می یابد. همچنین، نتایج نشان می دهد بین ضعف کنترل های داخلی و کارایی سرمایه گذاری رابطه معناداری وجود دارد؛ به این مفهوم که در صورت وجود ضعف کنترل های داخلی و یا افزایش تعداد آن، نا کارایی سرمایه گذاری افزایش می یابد. ابراهیمی کردلر، (۱۳۹۷) به بررسی تأثیر نقاط ضعف کنترل های داخلی بر عملکرد و ارزش شرکت در بین ۹۳ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در سال ۱۳۹۴ می پردازد. نتیجه آزمون فرضیات حاکی از آن است که نقاط ضعف کنترل های داخلی بر عملکرد و ارزش بازار شرکت تأثیر منفی دارد. همچنین، نقاط ضعف کنترل های داخلی روی رابطه بین سود و ارزش شرکت تأثیر منفی دارد. خواجهی (۱۳۹۷) تأثیر شهرت حسابرس بر شدت و پیامدهای منفی تجدید ارائه صورتهای مالی را مورد بررسی قرار داد. نتایج حاصل از پژوهش خواجهی در سال ۱۳۹۷ بیانگر این است که شهرت حسابرس باعث کاهش تعداد، شدت و پیامدهای منفی تجدید ارائه صورت های مالی شرکت های پذیرفته شده در

1 Jacob and Philip

2 Qiu and He

بورس اوراق بهادار تهران نمی شود. نتایج به دست آمده از تحقیق جوادیان، (۱۳۹۷) که بررسی تأثیر کنترل های داخلی بر گزارشگری مالی در ناجا پرداخته بود، نشان می دهد که هر یک از اجزای کنترل داخلی تأثیر بسزایی را در گزارشگری مالی ناجا دارد.

۳. روش شناسی پژوهش

این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی محسوب می شود. کاربردی از این جهت که یافته های حاصل از آن مستقیماً، قابلیت کاربرد جهت بررسی رابطه بین وجود ضعف کنترل داخلی با تجدید ارائه صورت های مالی را دارد. به پژوهش های کاربردی گفته می شود که قانونمندی ها، اصول و فنون و نظریه های را که در پژوهش های بنیادی تدوین شده است را برای حل مسائل اجرایی مورد استفاده قرار دهد. پژوهش های کاربردی بیشتر بر اقدام موثر تأکید دارند و به علت ها کمتر توجه می دهند. پژوهش حاضر از لحاظ روش گردآوری اطلاعات و داده ها از نوع توصیفی - همبستگی می باشد، چون در متغیر های مستقل و وابسته دستکاری نشده و فقط سعی بر این است رابطه بین متغیر های توضیحی و وابسته در واقعیت پیدا شود. این پژوهش ها از آن جهت توصیفی هستند که آنچه را که هست توصیف و تفسیر می کنند و همبستگی به این خاطر که رابطه بین متغیر ها را هدف قرار داده و بررسی می کنند.

برای تدوین مبانی نظری از اطلاعات مندرج در اسناد و مدارک در دسترس شامل کتاب ها، مقاله ها، گزارش های تحقیقی و پایان نامه های مرتبط با موضوع استفاده گردیده است. در هر پژوهش متعارف، جمع آوری داده ها یکی از مهم ترین برنامه ها می باشد. در این پژوهش برای جمع آوری داده ها از سایت اینترنتی سازمان بورس اوراق بهادار (وب سایت www.CODAL.ir)، نرم افزارهای ره آوردنوین استفاده خواهد گردید. داده های مربوط به متغیر مستقل و وابسته مستقیماً از فایل پی دی اف صورت گزارش های مالی حسابرسی شده شرکت ها جمع آوری شده است. در مرحله جمع آوری، طبقه بندی و پردازش اولیه داده ها از نرم افزار Excel استفاده گردیده است. از نرم افزار Eviews برای اجرای مدل و آزمون فرضیه ها استفاده شده است.

۱-۳- جامعه و نمونه آماری پژوهش

در پژوهش حاضر جامعه شامل کلیه شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال های ۱۳۹۲ الی ۱۳۹۷ می باشد.

روش نمونه گیری این پژوهش بر اساس روش حذف نظامند صورت گرفته است. در روش حذف نظامند یک لیست از شرکت های که از ابتدا تاسیس بورس تا پایان سال ۱۳۹۷ در بورس تهران پذیرفته شده بودند، تهیه می گردد و در مرحله بعد یک سری از شرکت ها که دارای شرایط تعیین شده نمونه نیستند، حذف می کنیم. شرکت های باقیمانده بعنوان نمونه برگزیده می شوند.

۱. ماهیت فعالیت شرکت های مالی متفاوت از دیگر شرکت های بورسی است، درآمد اصلی این دسته از شرکت ها، از سرمایه گذاری بدست می آید و بستگی به فعالیت شرکت های دیگر دارد؛ بنابراین شرکت های مالی مانند بانک، بیمه، هلدینگ، سرمایه گذاری، واسطه گری ها و لیزینگ ها از نمونه پژوهش حاضر حذف می گردند.

۲. سال مالی شرکت ها متفاوت می باشد و برخی از شرکت ها پایان سال مالی خود را ۱۲/۲۹ سال تعیین نمی کنند، یا در طی دوره پژوهش سال مالی خود را از پایان اسفند به تاریخ دیگری تغییر داده باشد، از نمونه پژوهش حاضر حذف می گردند.

۳. شرکت های مورد نظر از ابتدای سال ۱۳۹۲ تا انتهای سال ۱۳۹۷ در عضویت بورس اوراق بهادار باشند.

۴. طی دوره پژوهش فعالیت مستمر داشته و معاملات آنها در بورس دچار وقفه بیش از سه ماه نباشد.

در نهایت با توجه به معیارهای فوق تعداد ۱۵۹ شرکت به عنوان نمونه مطالعاتی پژوهش انتخاب شد.

۳-۲- فرضیه پژوهش

فرضیه پژوهش: ضعف کنترل داخلی بر تجدید ارائه صورت های مالی تاثیر مثبت دارد.

۳-۳- مدل پژوهش

این تحقیق با استفاده از مدل رگرسیون لجستیک، با استفاده از رویکرد داده پانل براساس اطلاعات مالی در دسترس عموم برای دوره ۶ ساله برای شرکت ها پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در نظر گرفته شده است. برای به کارگیری تکنیک پانل دیتا الگوی زیر به منظور آزمون فرضیه تحقیق استفاده گردیده است.

(۱-۳)

$$RES_{it} = \beta_0 + \beta_1 ICW_{it} + \beta_2 ROA_{it} + \beta_3 LEV_{it} + \beta_4 FSIZE_{it} + \beta_5 ACH_{it} + \beta_6 ASIZE_{it} + \beta_7 INV_{it} + \beta_8 REC_{it} + \varepsilon_{it}$$

در مدل فوق اگر ضریب β_1 مثبت و معنادار باشد فرضیه پژوهش پذیرفته می شود.

جدول ۱. متغیرهای تحقیق و علامت اختصاری آنها

نماد متغیر	وضعیت در مدل	عنوان متغیر	نحوه اندازه گیری
RES	وابسته	تجدید ارائه صورت های مالی	اگر شرکت در سال t تجدید ارائه داشته باشد عدد ۱ در غیر این صورت عدد ۰
ICW	مستقل	ضعف کنترل داخلی شرکت	اگر شرکت حداقل یک ضعف در سیستم کنترل های داخلی داشته باشد عدد ۱ و در غیر این صورت مقدار آن صفر
ROA	کنترلی	نرخ بازده دارایی	نسبت سود قبل از اقلام غیر مترقبه به جمع دارایی
LEV	کنترلی	اهرم مالی	نسبت جمع بدهی به جمع دارایی
FSIZE	کنترلی	اندازه شرکت	لگاریتم طبیعی جمع فروش شرکت
ACH	کنترلی	تغییر حسابرس مستقل	اگر شرکت در سال t حسابرس مستقل را تغییر داده باشد عدد ۱ و در غیر این صورت مقدار آن صفر
ASIZE	کنترلی	اندازه موسسه حسابرسی	اگر حسابرس شرکت سازمان حسابرسی یا موسسات رتبه الف جامعه حسابرسان رسمی کشور باشد عدد ۱ در غیر این صورت مقدار آن صفر
INV	کنترلی	نسبت موجودی کالا به دارایی	نسبت جمع موجودی کالا به دارایی
REC	کنترلی	نسبت مطالبات	نسبت حسابهای دریافتنی به جمع دارایی

۴-۳- نحوه اندازه گیری متغیر ها

۴-۳-۱- متغیر وابسته

تجدید ارائه صورت های مالی (RES): قابلیت مقایسه کردن صورت های مالی یکی از خصوصیت های کیفی این صورت می باشد. راه لازم و ضروری دست یافتن به این خصوصیت کیفی، ثبات روش در نحوه عمل حسابداری طی هر دوره مالی و نیز از یک دوره مالی به دوره مالی بعد می باشد. همچنین، در بخشی دیگر از استانداردهای حسابداری تأکید شده است: صورت های مالی باید شامل اقلام مقایسه ای دوره قبل باشد، به جز در مواردی که یک استاندارد حسابداری روش عمل دیگری را مجاز یا ضروری کرده باشد. پس با توجه به ضرورت ارائه رقم های مقایسه ای و حفظ ثبات رویه از هر دوره به دوره دیگر، انتظار داریم همواره، رقم ارائه شده برای هر یک از عنصرهای مالی در گزارش های مالی دوره جاری، با رقم تجدید ارائه شده برای همان مورد در گزارش های مالی که سال بعد ارائه می شود، برابر باشد، اما در حالت واقعی، برخی موارد، بنا به عللی، این برابری برقرار نیست. برابر نبودن رقم ارائه اولیه اقلام صورت های مالی با رقم های تجدید ارائه شده، اغلب ناشی از یک یا چند مورد از عوامل تغییر در رویه حسابداری، اشتباهات، بازنگری در ارزیابی های انجام شده توسط مدیریت و تغییر طبقه بندی اقلام است (ساعی، ۱۳۹۲). تجدید ارائه صورت های مالی یک متغیر مجازی است و اگر شرکت در سال t تجدید ارائه داشته باشد عدد ۱ در غیر این صورت عدد ۰ می باشد.

۴-۳-۲- متغیر های مستقل

وجود ضعف کنترل داخلی (ICW): نشان دهنده ضعف کنترل داخلی شرکت است. برای سنجش ضعف در کنترل داخلی به عنوان متغیر مستقل از نقاط ضعف بااهمیت کنترل های داخلی استفاده می گردد که از گزارش حسابرسان مستقل به دست می آید. طبق چک لیست کنترل های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی مصوب سازمان بورس و اوراق بهادار از سال ۱۳۹۱ به بعد حسابرس شرکت مکلف شده است کنترل های داخلی شرکت را بررسی نموده و مواردی که حاکی از عدم رعایت یا عدم اجرای مطلوب کنترل های داخلی می باشد را در گزارش حسابرسی افشا کند؛ بنابراین، تمرکز پژوهش حاضر بر بندهای ذیل مسئولیت های قانونی گزارش حسابرسی شرکت ها می باشد. از این رو، مشابه با پژوهش مانسیف و همکاران (۲۰۱۲)، اگر شرکت حداقل یک ضعف در سیستم کنترل های داخلی داشته باشد عدد ۱ و در غیر این صورت مقدار آن صفر خواهد بود.

۴-۳-۳- متغیر های کنترلی

نرخ بازده دارایی (ROA): از نسبت سود قبل از اقلام غیر مترقبه به جمع دارایی در پایان سال محاسبه می شود. اهرم مالی (LEV): از نسبت جمع بدهی به جمع دارایی محاسبه می شود. اندازه شرکت (FSIZE): از لگاریتم طبیعی جمع فروش شرکت در سال t محاسبه می شود. تغییر حسابرس مستقل (ACH): یک متغیر مجازی است اگر شرکت در سال t حسابرس مستقل را تغییر داده باشد عدد ۱ و در غیر این صورت مقدار آن صفر خواهد بود. اندازه موسسه حسابرسی (ASIZE): اگر حسابرس شرکت سازمان حسابرسی یا موسسات رتبه الف جامعه حسابرسان رسمی کشور باشد عدد ۱ در غیر این صورت مقدار آن صفر خواهد بود. نسبت موجودی کالا به دارایی (INV): از نسبت جمع موجودی کالا به دارایی در پایان سال محاسبه می شود. نسبت مطالبات (REC): از نسبت حسابهای دریافتنی به جمع دارایی در پایان سال محاسبه می شود.

۴. یافته‌های پژوهش

۴-۱- آمار توصیفی

توصیف داده‌ها بطور معمول توسط آمار توصیفی صورت می‌گیرد. برای تلخیص و نشان دادن داده‌های جمع‌آوری شده از شاخص‌های مرکزی مثل میانگین و میانه و شاخص‌های پراکندگی مثل چولگی بکار می‌رود.

جدول ۲. آمار توصیفی متغیرها^۱

متغیرهای کمی	بازده دارایی	اهرم مالی	اندازه شرکت	نسبت موجودی کالا به دارایی ^۲	نسبت مطالبات ^۳
	ROA	LEV	FSIZE	INV	REC
میانگین	۰/۱۳۰	۰/۵۶۶	۱۴/۲۳۶	۰/۲۲۵	۰/۲۷۰
میانه	۰/۱۰۴	۰/۵۷۵	۱۴/۱۰۶	۰/۲۱۱	۰/۲۳۳
حداکثر	۰/۵۷۹	۰/۸۸۵	۱۸/۵۶۲	۰/۵۳۹	۰/۶۵۴
حداقل	-۰/۱۷۵	۰/۰۷۷	۱۰/۳۱۴	۰/۰۰	۰/۰۰۱
انحراف معیار	۰/۱۵۰	۰/۱۹۴	۱/۵۱۸	۰/۱۳۹	۰/۱۷۷
چولگی	۰/۷۲۱	-۰/۳۵۰	۰/۳۳۰	۰/۴۹۳	۰/۶۰۷
کشیدگی	۳/۵۸۸	۲/۵۰۲	۳/۸۵۳	۲/۶۶۷	۲/۴۶۴
مشاهدات	۹۵۴	۹۵۴	۹۵۴	۹۵۴	۹۵۴

سال شرکت	فراوانی (درصد)		نماد	متغیرهای کیفی
	کد ۱	کد ۰		
۹۵۴	۳۵/۳۲	۶۴/۶۸	RES	تجدید ارائه صورت‌های مالی
	۴۷/۵۹	۵۲/۴۱	ICW	ضعف کنترل داخلی سال جاری
	۲۵/۳۷	۷۴/۶۳	ACH	تغییر حسابرس مستقل
	۷۰/۸۶	۲۹/۱۴	ASIZE	اندازه موسسه حسابرسی

تعداد مشاهدات در جدول آمار توصیفی متغیرهای پژوهش، برای هر متغیر برابر ۹۵۴ مشاهده است. مهمترین شاخص مرکزی در جدول بالا میانگین است که نشان دهنده نقطه تعادل و مرکز ثقل توزیع داده‌ها است و شاخص بسیار مناسبی برای نشان دادن مرکزیت داده‌ها می‌باشد. برای نمونه می‌توانیم میانگین متغیر اهرم مالی را ۰/۵۶۶ بیان کنیم. عدد ۰/۵۶۶ نشان دهنده این موضوع است که بیشتر داده‌های مربوط به متغیر اهرم مالی حول این نقطه تمرکز پیدا کرده‌اند. یکی دیگر از شاخص‌های مرکزی میانه متغیرها است که وضعیت جامعه پژوهش را نشان می‌دهد. ۰/۵۷۵ میانه متغیر اهرم مالی است. عدد میانه بیان می‌کند که نیمی از اعداد مربوط به متغیر اهرم مالی کمتر از ۰/۵۷۵ و نیمی دیگر بیشتر از ۰/۵۷۵ است.

۱. داده‌های پرت به وسیله winsorising تعدیل شده‌اند.

۲. حداقل مقدار نسبت موجودی کالا به دارایی متعلق به شرکت تکین کو می‌باشد.

۳. حداقل مقدار نسبت مطالبات متعلق به شرکت معادن روی ایران و پارس مینو می‌باشد.

هستند. آمار توصیفی متغیر های کیفی نشان می دهد که ۳۵/۳۲ درصد از شرکت ها تجدید ارائه صورت های مالی داشته اند. همچنین در ۴۷/۵۹ درصد از شرکت های نمونه در سال جاری ضعف کنترل داخلی وجود دارد.

۲-۴- نتایج تحلیل رگرسیون

این پژوهش با استفاده از مدل رگرسیون لجستیک، با استفاده از رویکرد داده پائل براساس اطلاعات مالی در دسترس عموم برای دوره ۶ ساله برای شرکت ها پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در نظر گرفته شده است.

جدول ۳. نتایج مربوط به آزمون فرضیه پژوهش

Dependent Variable: RES Method: ML - Binary Logit (Quadratic hill climbing) QML (Huber/White) standard errors & covariance				
متغیر	نماد	ضریب متغیر	آماره Z	سطح معناداری
ضعف کنترل داخلی	ICWP	۰/۴۹۰	۳/۴۴۳	۰/۰۰۰
بازده دارایی	ROA	۰/۸۷۵	۱/۴۳۰	۰/۱۵۲
اهرم مالی	LEV	۰/۴۲۵	۰/۹۰۳	۰/۳۶۶
اندازه شرکت	FSIZE	-۰/۰۷۰	-۱/۳۸۱	۰/۱۶۷
تغییر حسابرس مستقل	ACH	-۰/۱۷۰	-۱/۰۵۲	۰/۲۹۳
اندازه موسسه حسابرسی	ASIZE	-۰/۱۲۷	-۰/۸۱۴	۰/۴۱۶
نسبت موجودی کالا به دارایی	INV	-۰/۰۳۶	-۰/۰۶۸	۰/۹۴۶
نسبت مطالبات	REC	-۱/۱۰۷	-۲/۵۵۴	۰/۰۱۰
عرض از مبدا	C	۰/۲۳۰	۰/۳۲۴	۰/۷۴۶
LR آماره		۲۰/۶۶۳		احتمال آماره LR ۰/۰۰۸
ضریب تعیین مک فادن ۰,۰۲				

احتمال آماره LR (۰/۰۰) کم تر از سطح خطای مورد پذیرش (۵٪) بوده و این نشان می دهد که تمامی ضرایب رگرسیون به طور هم زمان صفر نیستند؛ بنابراین مدل برازش شده مناسب و معنی دار است. در این مدل ضریب تعیین مک فادن ۰/۰۲ است که نشان می دهد متغیر های توضیحی و کنترلی وارد شده در مدل ۲٪ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می کنند. با توجه به پایین تر بودن سطح معناداری متغیر ضعف کنترل داخلی از سطح خطای مورد پذیرش (۰/۰۵) نتایج آزمون نشان می دهد وجود ضعف کنترل داخلی بر تجدید ارائه صورت های مالی تاثیر دارد. مثبت بودن آماره Z نشان از مستقیم بودن این رابطه است؛ بنابراین فرضیه اول پژوهش را در سطح اطمینان ۹۵٪ می توان قبول کرد. در نتیجه کلی می توانیم بیان کنیم افزایش (کاهش) در ضعف کنترل داخلی موجب ۰/۴۹ افزایش (کاهش) در تجدید ارائه صورت های مالی شرکت های پذیرفته در بورس اوراق بهادار می گردد. در ادامه برای بررسی کارایی مدل، آزمون هاسمر - لمشو ارائه شده است.

جدول ۴. آزمون هاسمر - لمشو مدل

Hosmer-Lemeshow			
H-L Statistic	۷/۵۸۳	Prob. Chi-Sq(8)	۰/۴۷۵
Andrews Statistic	۱۴/۷۱۳	Prob. Chi-Sq(10)	۰/۱۴۳

آزمون هاسمر - لمشو شاخصی از توافق بین نتایج مشاهده شده و نتایج پیش‌بینی شده را ارائه می‌کند و نشان دهنده مناسب بودن مدل است. از آنجا که احتمال χ^2 با درجه آزادی ۸ و ۱۰ بالاتر از ۰/۰۵ است، مدل برای داده‌ها مناسب است.

۵. بحث و نتیجه‌گیری

در تحقیق حاضر به بررسی تاثیر وجود ضعف کنترل داخلی بر تجدید ارائه صورت های مالی مربوط به شرکت های بورسی در بازه زمانی سال ۱۳۹۲ تا سال ۱۳۹۷ پرداخته‌ایم. به عنوان یکی از ابزارهای کنترلی مؤثر در راستای نظارت مناسب‌تر و بهینه‌تر سهامداران بر رفتار و عملکرد مدیران، اجباری کردن سازوکارهای کنترل‌های داخلی و افشا نمودن گزارش‌های مربوط به کنترل داخلی می‌باشد. با توجه به اهمیت موضوع و نیز به دلیل برقراری الزامات سازمان بورس ایران در خصوص اجباری کردن کنترل‌های داخلی در شرکت‌های تحت نظارت آن سازمان طی سال‌های اخیر، هدف تحقیق حاضر بررسی رابطه‌ی وجود ضعف کنترل داخلی بر تجدید ارائه صورت های مالی تعیین شده است.

نتایج آزمون مدل نشان می‌دهد وجود ضعف کنترل داخلی بر تجدید ارائه صورت های مالی تاثیر مثبت دارد؛ بنابراین فرضیه پژوهش را در سطح اطمینان ۹۵٪ می‌توان قبول کرد. در نتیجه کلی می‌توانیم بیان کنیم افزایش (کاهش) در ضعف کنترل داخلی موجب ۰/۴۹ افزایش (کاهش) در تجدید ارائه صورت های مالی شرکت های پذیرفته در بورس اوراق بهادار می‌گردد. نتیجه تحقیق حاضر می‌تواند تکمیل کننده نتایج تحقیقات یازوا (۲۰۱۰) نتایج تحقیق هویتاش، هویتاش و جانستون (۲۰۱۱) و یافته های هایچم و خالد (۲۰۱۳)، نتایج حاصل تحقیق اخگر و ده ده جانی (۱۳۹۳)، جلالی مجیدی، مصدق و رسولی سنگانی (۱۳۹۶) نتیجه رضازاده (۱۳۹۶) باشد. نتایج این پژوهش می‌تواند منجر به گسترش ادبیات مربوط به سازوکار نظام راهبری و نیز تجدید ارائه صورت های مالی شود. تدوین کنندگان قوانین و شرکت های پذیرفته شده نزد سازمان بورس و اوراق بهادار تهران می‌توانند از نتایج این پژوهش در سطح اجرایی استفاده کنند.

وجود ضعف با اهمیت در کنترل های داخلی احتمالاً روی درک سرمایه گذاران از قابلیت اتکای سود حسابداری تأثیر منفی خواهد گذاشت. این موضوع باعث افزایش ریسک اطلاعاتی سود حسابداری می‌شود و با ایجاد این ریسک، سود حسابداری برای تصمیمات سرمایه گذاری و قیمت گذاری سهام از دیدگاه سرمایه گذاران کیفیت ضعیفی دارد؛ بنابراین، ضعف در کنترل های داخلی این پیام را مخابره می‌کند که سود حسابداری گزارش شده، قابلیت اتکای کمتر یا پایداری کمتری دارد (استول و ماهانا، ۲۰۱۱) و به این ترتیب، سرمایه گذاران به این نتیجه می‌رسند که عملکرد شرکت از جنبه توان سودآوری از محل دارایی ها، با ضعف و ناپایداری همراه است. نقاط ضعف کنترل های داخلی علاوه بر تأثیر روی سود جاری، بر انتظارات سرمایه گذاران در مورد سودهای آتی شرکت نیز تأثیر می‌گذارد. در یک بازار کارا، ارزش بازار شرکت برآورد ارزش فعلی سودهای آتی شرکت است (فاما، ۱۹۷۰). تحقیقات نشان می‌دهد که کنترل های داخلی می‌تواند اطلاعاتی فراتر از اطلاعات سود جاری ارائه دهد و در نتیجه، برای تصمیمات سرمایه گذاران از ویژگی مربوط بودن برخوردار باشد. این موضوع حاکی از آن است که در صورتی که نقاط ضعف در کنترل های داخلی وجود داشته باشد، توانایی شرکت در ایجاد تصویری مثبت از عملکرد آتی شرکت کاهش پیدا می‌کند؛ بنابراین از دیدگاه بازار، ارزش شرکت تنزل می‌یابد؛ به عبارت دیگر، نقاط ضعف کنترل های داخلی بیانگر کاهش توانایی شرکت در ایجاد ارزش آتی از محل دارایی های خود است و در نتیجه، وجود این نقاط ضعف منجر به ارزشگذاری پایین شرکت از سوی بازار می‌شود (استول و ماهانا، ۲۰۱۱).

از مطالب فوق این نتیجه حاصل می شود که نقاط ضعف کنترل های داخلی، هزینه های زیادی به شرکت تحمیل می کند و به دلیل ایجاد نارضایتی و عدم اعتماد در بین مشتریان و سایر ذینفعان شرکت، سطح درآمدهای شرکت را کاهش می دهد و در نهایت، منجر به کاهش سودآوری و یا ایجاد ناپایداری در سودهای شرکت می شود. از سوی دیگر، نقاط ضعف کنترل های داخلی با تأثیر منفی روی انتظارات سرمایه گذاران در مورد سودهای آتی شرکت، باعث ارزشگذاری پایین شرکت از سوی بازار شده و آگاهی بخشی سود حسابداری را نیز در مورد سودهای آتی و ارزش بازار کاهش می دهد. فنگ و همکاران (۲۰۰۹) پی بردند که شرکت های دارای کنترل های داخلی غیرموثر در مقایسه با سایرین، پیش بینی های مدیریتی کمتر دقیقی را گزارش می کنند. احتمالاً مدیران دارای کنترل های داخلی غیرموثر در پیش بینی کردن به گزارش های مدیریت داخلی نادرست تکیه می کنند؛ بنابراین در مقایسه با شرکت های دارای ضعف کنترل های داخلی موثر، ممکن است پیش بینی های سود آنها کمتر دقیق باشد.

شرکت هایی که نکات برجسته و قابل توجه مالی شان را تجدید ارائه می کنند، به عنوان شرکت های دارای کنترل های داخلی ضعیف در نظر گرفته می شوند. به گونه ای دیگر می توان اینطور بیان کرد که شرکت هایی که نکات برجسته و قابل توجه مالی شان را تجدید ارائه می کنند، در مقایسه با سایر شرکت ها، به علت ضعف کنترل داخلی شان، پیش بینی مدیریتی کمتر دقیقی را گزارش می کنند (تاکادا و مورامیا، ۲۰۱۰).

پیشنهاد می شود جامعه حسابداری رسمی و سازمان بورس بر کیفیت افشا کنترل های داخلی شرکت ها نظارت بیشتری داشته باشند. در گزارش حسابرسان برخی شرکت ها ضعف کنترل داخلی به صورت مفصل ارائه نمی شود. به نظر می رسد دقت نظر و اعمال کنترل های اضافی بر شرکت هایی که دارای ضعف کنترل داخلی هستند، اهمیت دارد؛ بنابراین، مسئولان بازار سرمایه باید با وضع قوانین و مقررات سخت گیرانه تری در جهت بهبود کیفیت و افشاء کنترل های داخلی گام بردارند. همچنین با توجه به رابطه ضعف کنترل داخلی با تجدید ارائه صورت های مالی پیشنهاد می گردد، اطلاعات مقایسه ای به گونه ای ارائه شود که، بیش از یک دوره مالی قبل را پوشش دهد و یا حداقل، اطلاعات مقایسه ای برای اقلام کلیدی برای دوره های مالی بیشتری گزارش شود. به پژوهشگران آتی پیشنهاد می شود، موضوع تحقیق با استفاده از سایر روش های اندازه گیری ضعف های کنترل داخلی شرکت ها مانند پرسشنامه یا موارد افشا ضعف کنترل داخلی در گزارش حسابرس، بصورت تعداد بند های افشا مورد بررسی قرار گیرد. بررسی تأثیر توانایی مدیریت بر ارتباط بین ضعف کنترل داخلی و تجدید ارائه صورت های مالی در شرکت های بورسی تهران موضوع دیگری است که می تواند در پژوهش های آتی مورد بررسی قرار گیرد. اهمیت تجدید ارائه صورت های مالی، خواستار پژوهش های بیشتری را در این حوزه می باشد.

در بیان محدودیت های پژوهش حاضر باید به این مسئله قابل توجه و مهم که دستورالعمل مربوط به کنترل های داخلی در تاریخ ۱۳۹۱/۲/۱۶ توسط سازمان بورس تهران ابلاغ شده است و در سال های ابتدایی دوره پژوهش حاضر (۱۳۹۲-۱۳۹۷)، پایه و اساس سیستم کنترل داخلی شرکت ها و لزوم افشای آن کامل اجرا نشده است توجه نمود. همچنین در گزارش حسابرسان برخی شرکت ها ضعف کنترل داخلی به صورت مفصل ارائه نمی شود.

۶. منابع و مآخذ

۱. ابراهیمی کردلر، علی، (۱۳۹۷). بررسی تأثیر نقاط ضعف کنترل های داخلی بر عملکرد و ارزش شرکت، مجله

علمی- پژوهشی دانش حسابداری مالی، دوره ۵، شماره ۳، صص ۴۵-۶۸.

۲. اخگر، محمد امید و ده ده جانی، راضیه (۱۳۹۳) رابطه بین تجدید ارائه صورت های مالی و عدم تقارن اطلاعاتی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مالی، سال هفتم، شماره ۲۸، صفحات ۷۹-۱۰۴.
۳. ارجمند نژاد، عبدالمهدی (۱۳۸۵) چارچوبی برای نظام های کنترل داخلی در واحدهای بانکی. انتشارات کمیته نظارت بر بانکداری بال مستقر در بانک تسویه حساب های بین المللی، گروه مطالعاتی بانکی و اعتباری، مدیریت کل نظارت بر بانکها و موسسات اعتباری، صص ۱-۶۴.
۴. بولو، قاسم؛ حساس یگانه، یحیی و مؤمنی، سهیل (۱۳۹۱). تأثیر تجدید ارائه صورتهای مالی بر مدیریت سود و پایداری سود، پایاننامه کارشناسی ارشد، مؤسسه عالی بانکداری ایران.
۵. جلالی مجیدی، محسن، مصدق، وحید و رسولی سنگانی، هدا (۱۳۹۶). اثر شاخص های کنترل داخلی و شاخص افشای اطلاعات بر عملکردهای شرکت بازار بورس و اوراق بهادار تهران. فصلنامه پژوهش های جدید در مدیریت و حسابداری ۱۰۳-۱۱۶.
۶. جوادیان، رضا (۱۳۹۷) بررسی تأثیر کنترل های داخلی بر گزارشگری مالی در ناجا، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم انتظامی امین.
۷. حاجیه، زهره و محمدحسین نژاد، سهیلا. (۱۳۹۴)، عوامل تاثیرگذار بر نقاط ضعف با اهمیت کنترل داخلی، پژوهش های حسابداری مالی و حسابرسی، ش ۲۶، صص ۱۱۹-۱۳۷.
۸. حساس یگانه، یحیی و تقی زاده، سمیه (۱۳۹۲) ماهیت تجدید ارائه صورت های مالی در ایران؛ بر اساس طبقه بندی GAO. مجله پژوهش های حسابداری. ش ۱۱.
۹. خواجوی، شکراله (۱۳۹۷) تأثیر شهرت حسابرس بر شدت و پیامدهای منفی تجدید ارائه صورتهای مالی: شواهدی از بورس اوراق بهادار تهران، دانش حسابرسی، شماره ۷۲، صص ۵۷-۷۸.
۱۰. رحمانی، علی و نجف تومرایی، المیرا (۱۳۹۱). تجدید ارائه صورتهای مالی و ریسک اطلاعاتی، فصلنامه مطالعات تجربی حسابداری مالی، ۱۰(۳۴)، ۳۳-۵۴.
۱۱. رضازاده، جواد (۱۳۹۶). ویژگی های کمیته حسابرسی و تجدید ارائه صورت های مالی، پژوهش های حسابداری مالی، دوره ۹، شماره ۳، صص ۱-۱۶.
۱۲. ساعدی، رحمان و دستگیر، محسن (۱۳۹۶) تأثیر ضعف کنترل های داخلی و شکاف سهامداران کنترلی بر کارایی سرمایه گذاری شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، پژوهش های حسابداری مالی، شماره ۴، صص ۱۷-۳۸.
۱۳. ساعی، محمد جواد؛ باقرپور ولاشانی، محمدعلی؛ موسوی بایگی، سید ناصر (۱۳۹۲) بررسی فراوانی و اهمیت تجدید ارائه صورت های مالی، مجله پژوهش های حسابداری مالی، شماره اول، سال پنجم، صص ۶۷-۸۶.
۱۴. نویسی، فرشید، عزیز عالی ور و رضا نظری. (۱۳۸۴)، تغییرات حسابداری و اصلاح اشتباهات، نشریه ۶۵ سازمان حسابرسی، چاپ هشتم.

15. Fama, E. (1970). Efficient capital markets: a review of theory and empirical work, journal of Finance, 25(2), 383-417.

16. Feng, M., C. Li, & S. McVay. (2009). Internal control and management guidance, *Journal of Accounting and Economics*, 48 (2/3): 190– 209.
17. Hichem, Kh., & S. Khaled. (2013). Internal Control Quality, Egyptian Standards on Auditing and External Audit Delays: Evidence from the Egyptian Stock Exchange, *International Journal of Auditing*, doi:10.1111/ijau.12018.
18. Hoitash,U.,Hoitash,R.,& Johnstone. K, (2011), Internal Control Material Weaknesses and CFO Compensation", Working paper. Madison: University of Wisconsin, NO 57,PP.1-31.
19. Jacob, E. O, Philip, A. O. (2016). Effect of Internal Control on Financial Performance of Firms in Nigeria (A Study of Selected Manufacturing Firms), *IOSR Journal of Business and Management*, 18(10), 80-85.
20. Moeller, R.R. (2014). Executive's guide to COSO internal controls, United States: Wiley.
21. Munsif, V., K. Raghunandan., & D.V. Rama. (2012). Internal control reporting and audit report lags: Further evidence *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 31(3): 203–18.
22. Nguyen, D. &Puri, T. N. (2013). "Information asymmetry and accounting restatement: NYSE-AMEX and NASDAQ evidence". *Review Quantitation Finance and Accounting*, Vol43, Issue 2, PP.211-244.
23. Qiu, S., He, H., Q., & Luo, Y.- sheng. (2019). The value of restatement to fraud prediction. *Journal of Business Economics and Management*, 20(6), 1210-1237. <https://doi.org/10.3846/jbem.10489>
24. Stoel, M.D., and Muhanna, W.A. (2011). IT internal control weaknesses and firm performance: an organizational liability lens, *international journal of accounting information systems*, 12, 280-304.
25. Takada, T. Muramiya, K,. (2010) Reporting of Internal Control Deficiencies, Restatements, and Management Forecasts. Graduate School of Business Administration, Kobe University, 2-1 Rokkodai-cho, Nada-ku, Kobe, Hyogo 657-8501, Japan, 1-34.
26. Yazawa, Kenichi, (2010), Why Don't Japanese Companies Disclose Internal Control Weakness?: Evidence from J-SOX Mandated Audits. Aoyama Gakuin University, NO 32, PP.2-11.

Relationship between weak internal control and restatement of financial statements in companies listed on the Tehran Stock Exchange

Ayat Javan^{*1}
Roghayeh Esmaeili²

Date of Receipt: 2022/02/07 Date of Issue: 2022/03/08

Abstract

Economic units to achieve short-term and long-term goals and achieve missions and visions, maintain financial strength and profitability, deal with unforeseen events and answer to the questioners (owners of capital, government Etc.) must have an effective internal control system. The purpose of this study is to investigate the relationship between internal control weakness and restatement of financial statements in companies listed on the Tehran Stock Exchange. In order to calculate the research variables, data from 159 companies in the period of 1392 to 1397 were used. The present research is applied in terms of purpose, and descriptive and correlational in terms of method. The research hypothesis was tested using a logistic regression model and using a panel data approach based on publicly available financial information for a period of 6 years. Existence of weak internal control and restatement of financial statements has been obtained by analyzing the content of audited reports of companies. Testing the hypotheses using the logit regression model shows that the existence of weak internal control has a positive effect on the restatement of financial statements

Keyword

Internal control, financial statements, stock exchange, securities, Tehran.

1. Master of Accounting, Head of Credits, Shanderman Branch, Keshavarzi Bank, Shanderman, Iran. (*Corresponding Author: Ayatjavan@yahoo.com).

2. Master of Accounting, Head of Credits, Shanderman Branch, Keshavarzi Bank, Shanderman, Iran. (Roghaiehesmaeili@gmail.com).